

KAR NAPI BEKÖSZÖNTŐ

KÁICH KATALIN

A tradíció mindig is meghatározó szerepet játszott/játszik egy közösség, egy nép életében még akkor is, ha időnként ezt az el nem évülő, megmásíthatatlan bizonyosságot megtagadni kívánják azok, akik úgy vélik, velük kezdődik a történelem, akik úgy vélik, hogy csak a romba döntött, az elgyökértelenített és megtagadott múlton átlépve lehet újrendezni a világot körülöttünk. Az évezredekre visszavezethető tradíció alapú gondolkodás, melynek lényege az őstudás, viszont azt sugallja, hogy múlt, jelen és jövő egyszerre lélegzik velünk létezésünk minden pillanatában, s a jelen minősége a múlt homályba vesző, néha már-már ki- és felismerhetetlen folyamatának foglyaként kijelöli és befolyásolja a mindennapok alakulását, illetve útjelzőként körvonalazza a távlatban a majdan megélendő jövő milyenségét.

Csak a helyreállított egész, illetve az egység perspektívája ismertetheti fel velünk ennek a megállapításnak megfellebbezhetetlen igazságát, s ma már tudjuk, hogy az atomokra, összetevőkre lebontott XX. századi spekuláció csak a részleges felismerések látószögéből kikövetkeztethető valóságot volt képes birtokba venni, aminek egyenes következménye lett ez a mai eltömegesedett és eldologiasodott, Baál istennek áldozó századvégi, az egyensúlyából kibillentett, kaotikus realitás, amelyben elkallódott az élet értelme. [...] a történeti ember az egyetemes szellem törvényének helyébe saját Énjének akaratát tette. A lét elveszett, írja Hamvas Béla a *Scientia sacra* első kötetében, ami maradt csak az élet. Az egész valóság kettészakadt, a teljes nyíltság lezárult, a nagy összefüggések megszakadtak. Weöres Sándor pedig tovább mérlegelve az elhangzottakat, leírja: A sokféle keletkező és pusztuló alakzat: ez az élet. Az örök egymás utáni (pedig), melynek minden alakzat csak egy-egy állomása: ez a létezés.

Ha ezt az örök egymásutánt önkényesen, erőnek erejével megroncsoljuk, gyakorlatilag létezésünk alappilléreiben teszünk kárt, s utat engedünk annak a megállíthatatlan folyamatnak, amelyben szétmorzsolódnak jelenvalóságunk, azaz létünk léteiterei. Hát ezért kell újra megtanulni, ha létezni akarunk, azt, hogy a kultúra a hagyomány által őrzött szellem realizálása, s mint ilyen, a létezés letéteményese, de csak akkor, ha a dolgok mértéke többé nem az Énjében élő újkori ember lesz, hanem az a lény, aki immár képes nem kizárólag az élet birtokosaként a lehullottat visszaemelni, az elveszettet megtalálni, a bemocskolódottat megtisztítani, az elhomályosul-

tat kifényesíteni, az összetörtet ismét egybeépíteni, a fellázadtat megtéríteni és megbékíteni.

A novemberben kétszázharminc évvel ezelőtt útjára indított első tanítóképző tanfolyam itt, Szabadkán ritka, kivételes és távolba néző tekintet volt az akkori város életében, mely egy adott pillanatban Maria Theresiapolis közművelődésének folyamatában az elkövetkezőkben égő fáklyaként mutatta/mutatja az utat, hogy merre kell mennie mindazoknak az önzetlen közösségépítőknél, akikben a másokért, azaz a mindannyunkért a valamit tenni akarás világító lámpása parázslék, akikben nem az élet helyett órák parancsszava diktálja az önmegvalósítás belső, lélektől lélekig terjedő kényszerét.

A több mint két évszázadnyi létezés megannyi buktatót tudhat maga mögött, megannyi megszüntetésére irányuló kísérleten sikerült túltennie magát, bizonyítván, hogy a létrehozását megálmodó szándék, a mag, amelyet elvetettek anno 1778-ban, életet és egyben túlélést, azaz létezését is biztosító termőtalajra lelt.

A szabadkai tanítóképzés mindenekelőtt Bács, illetve Bács-Bodrog vármegyében meg a Bácskában élőknek kellett, hogy szavatolja azt az éltető szellemi forrást, amely feltételezi a közszellem gyarapítását, nemesítését. A XIX. és XX. század fordulóján, de később is, sőt még napjainkban is akadnak, akik az Én önkényébe s az intellektuális illúzió elméleteibe fulladt, meg a magasabb rendűnek képzelt álvalóság síkján posztolva, álszent mosoly kíséretében, lekezeléssel viszonyulnak ehhez a térséghez. Megkérdőjelezzék a haladásra, fejlődésre, a művelődésre való alkalmasságát, s rásütik az eszem-izom, dínomdánom világ elmarasztaló bélyegét, mindezt pedig összefüggésbe hozzák a fekete tengerré átváltozó őszi tájjal. Sárszeg, mondta Kosztolányi. Pedig Papp Dániel megírta, hogy Az egész világon... nincs olyan elragalmazott vidék, mint a miénk, holott a fölszín alatt igenis ott van a napsugár aranyában fürdő, mezei virágokkal telehintett tündérekastély. A hazaszeretettől – tudjuk-e még egyáltalán, hogy mi az? –, tehát a hazaszeretettől vezérelt ember tudja is, hogy mikor és hol keresse azt.

Minden éremnek két oldala van. Az elfogult, részrehajló és farizeusi egyoldalúság-fogalmazta értékítélet a minősítőt, nem pedig a minősítettet kvalifikálja.

Nem a magunk mentségére, de el kell mondani, hogy az első kanálisokat Európában, Franciaország után, itt, nálunk a Bácskában ásták. A szecesszió sem váratott sokáig magára, s még az elméletét megalkotó John Ruskinról is tartott liceumi előadást Zomborban a boldog emlékezetű Gozdu Elek a belle epoqué idején. A felvilágosodás szellemétől átítatott Ratio Educationis rendelkezései egy év leforgása alatt kaptak lehetőséget a realizálásra Zomborban – ahol a görögkeletiek mellett négy ferences rendi szerzetes is tanítói tanfolyamot indított a katolikusok számára 1778-ban – ahogyan ez Szabadkán is megtörtént ebben az évben, mindenekelőtt az ügybuzgó Mitterbacher Dániel tanfelügyelőnek köszönhetően, aki addig nem tágitott, míg a reformoktól kissé idegenkedő vá-

rosatyák – merthogy pénzbe kerül – be nem adták derekukat, s novemberben Hofbauer Jakab és Böck Ferenc Felbiger Ignác Methodenbuchjára támaszkodva már megkezdhette az első tanítójelöltek okítását. Ebben a körülménységgel meghozott, ám nagy horderejű döntésben benne munkálkodhatott az is, hogy az autonómiát biztosító szabad királyi város státus várományosaként a szabadkaiaknak nem volt szabad elvétenie egyetlen lépést sem, így azután, üsse kő, jöjjön a tanítóképzés!

Ezután igen szövevényes majd száz év következett, amikor hosszabb-rövidebb megszakításokkal, de újra és újra meg kellett vívni a szükséges és érdemi csatározásokat a fukar városatyákkal, hogy a tanítás méltósága ne szenvedjen csorbát, hogy pl. a lóistálló közelsége okán megüledett trágyaszagtól átítatott, padok nélküli tanterem felcserélődjék egy emberszabásúbb körülményeket biztosító helyiségre, s hogy a norma ne a három-, hanem az előírásoknak megfelelő négyéves képzést vállalja fel. Mert hát volt pénz a kasszában. Csak-hogy a szabad királyi városi státus igen tetemes összeget emésztett fel, sok volt az ajándék, meg a végeredményt is meg kellett tisztességgel ünnepelni. A Teréz-templom építésén sem volt szabad takarékoskodni. Maradt tehát, mint mindig, a tanügy. A tanítók és tanárok egyfolytában – még ma is – mindenütt a világon a nemzet kispénzű napszámosai voltak, s ebben, gyakran a tudat alatt az is közrejátszott, hogy a mindenkori hatalom, lett légyen az bármiféle, sohasem kedvelte igazán a tudáshordozókat.

De az 1778-ban elvetett mag mégiscsak jó földbe került. Amikor Eötvös József báró hivatala az 1867. évi kiegyezést követően meghozta a nemzetiségi és az új oktatási törvényt, mely többek között megerősítette az általános tankötelezettségre vonatkozó rendelkezéseket is, a tanítók képzésének ügye újfent a sürgősen megoldandó feladatok csoportjába került. Az ország második állami alapítású tanítónő-képezdéje 1871. november 25-én, Alexandriai Szent Katalinnak, a tudománnyal foglalkozók s az egyetemi hallgatók védőszentjének napján, megkezdhette immár zavartalannak tűnő működését teret adva itt, nálunk, a női egyenjogúsítás kezdeti lépéseinek is.

A megújulásra való adottság az életrealitás mellett tesz tanúbizonytságot. A kétszázharminc év távlatából parázsló fény fönixmadárra emlékeztető képessége ellensúlyozni tudta az elhamvasztására tett számos XX. századi kísérletet, így a legutolsót is, a századvégit. Az újra életre hívás, mint kitartó és szilárd közösségi akarat, 2006-ban megvetette alapjait a XXI. századi szellemiséget előrevetítő tanítóképzés oktatási és nevelési rendszere kiépítésének.

Immár csak rajtunk áll, hogy bebizonyítsuk, alkalmasak vagyunk arra, hogy tisztességgel megfeleljünk ennek a kivételes, felelősségteljes és újrakezdéssel járó feladatnak.